

EKOLOŠKI REČNIK

A

Agenda 21- akcioni plan za napredak. Dokument usvojen na Konferenciji UN za životnu sredinu i razvoj u Rio de Ženeiru, 1992. godine. Važno mesto u dokumentu zauzima obrazovanje za životnu sredinu.

Akvakultura- uzgajanje morskih plodova i ribe u slatkoj i slanoj vodi. Nepravilna akvakultura može dovesti do zagađenja i drugih ekoloških problema.

Alhtona vrsta- vrsta koju je čovek uneo na područje na kome prirodno nije bila rasprostranjena.

Alpinetum- specijalno uređen deo vrta u kome se gaje visokoplaninske (alpske) vrste biljaka.

Amazon- ime najveće reke i najveće tropske kišne šume na svetu. Milijarde drveća u amazonskoj kišnoj šumi obezbeđuje svež vazduh planeti, vlagu i reguliše klimu na Zemlji. Amazon je jedan od najugroženijih velikih ekosistema na svetu

Antropogene promene- promene izazvane čovekovim delovanjem.

Antropozoogene promene- promene izazvane delovanjem čoveka i životinja.

Arboretum- skup velikog broja drvenastih i žbunastih vrsta koje su posađene u cilju ilustracije biodiverziteta.

Areal- deo teritorije ili akvatorije koju naseljava određena vrsta.

Arhuska konvencija- konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i dostupnosti pravosuđu u oblastima koje se tiču životne sredine. Usvojena 1988. Godine na četvrtoj Ministarskoj konferenciji u Arhusu, Danska.

Atmosfera- gasni omotač oko planete. Zemljina atmosfera sadrži različite vrste gasova poput vodonika, kiseonika, ugljen-dioksida i ozona.

Autohtona vrsta- vrsta koja je prirodno pasprostranjena na nekom području.

Autonoman ekosistem- nezavisan u prometu materije i energije. Ekosistem u kome se odvija prirodan proces kruženja materije i proticanje energije, odnosno čiji metabolizam ili neka druga komponenta nije supstituisana od strane čoveka.

B

Biodegradabilan- nešto što je hrana za bakterije i ostale žive organizme, a što može biti raščanjeno i reciklirano u ekosistemu. Mnogi moderni proizvodi, poput različitih vrsta plastike nisu biodegradabilni i potrebno je mnogo godina za raspad. Većina „biodegradabilne“ plastike se samo raspada u manje delove ili u plastični prah (koji i dalje može da ugrozi životnu sredinu).

Biodiverzitet- niz razlika među živim organizmima. Identifikovano je skoro 2miliona živih organizama. Biodiverzitet je najzastupljeniji na mestima koja su se najduže razvijala (npr. kišne šume). Biodiverzitet je od ključnog značaja za održavanje zdravog i uravnoteženog života na Zemlji. Degradacija ekosistema ima za posledicu smanjenje biodiverziteta. Zato se zaštiti biodiverziteta pridaje veliki značaj.

Bioindikator zagađenja životne sredine- biljne i životinjske vrste koje reaguju na zagađenje određenom zagađujućom supstancom. One svojim fiziološkim procesom pokazuju specifičnu reakciju na odgovarajuću zagađujuću supstancu, na osnovu čega se supstanca detektuje u sredini.

Biokoncentracija- akumulacija nebiodegradabilnih hemikalija (kontaminata) u tkivima živih organizama. Što je širi lanac ishrane, veća je biokoncentracija određenih hemikalija kao i njihov štetan efekat na zdravlje.

Biološki diverzitet- raznovrsnost i promenljivost (varijabilnost) bioloških oblika, pojava i procesa u okviru živih organizama i ekoloških kompleksa čiji su oni deo, kao odgovor evolucije na promenljivost ekoloških faktora.

Biološki resursi- organizmi ili njihovi delovi , populacije ili bilo koja druga biotička komponenta ekosistema, koja ima aktuelnu ili potencijalnu upotrebnu vrednost za čoveka.

Biom- veliki ekosistem sa specifičnom klimom i međusobno povezanim živim formama (npr. kišna šuma, pustinja, tundra, prašuma).

Biosfera- Zemljin omotač koji obuhvata kompletan živi svet. Biosfera sadrži vazduh, zemlju, vodu i kompletan biljni i životinjski svet.

Biotehnologija- tehnološka obrada živih organizama koja uzrokuje promene u postojećem živom svetu (npr. stvaranje novih biljaka). Ova kontraverzna tehnologija poznata je i kao genetski inženjering.

Biotop- životno stanište, deo naseljenog prostora koji se odlikuje specifičnim ekološkim faktorima (temperatura, svetlost, vlažnost, nadmorska visina itd.).

Biocenoza- zajednica živih bića, oblik zajedničkog života organizama koji je nastao i održava se na osnovu ekoloških zakonitosti.

Biocid- otrovna hemikalija štetna za žive organizme. Danas se mnoge različite vrste biocida proizvode u fabrikama i mogu da zatroju podzemne vode.

Biociklus- najveći ekološki kompleks u biosferi, koga sačinjavaju međusobno srodni ekosistemi i biomi.

Bogatstvo vrsta- ukupan broj različitih vrsta u posmatranom području- predstavlja izraz biološkog diverziteta.

Botanička bašta- naučno-istraživačka, nastavna i kulturno-prosvetna ustanova u kojoj se nalaze kolekcije živih biljaka koje reprezentuju raznovrsnost i bogatstvo biljnog sveta na Zemlji. Univerzitetska botanička bašta "Jevremovac" jedinstvena je u Srbiji po svojoj starosti (1855.), prirodnom (spomenik prirode II kategorije), kulturnom (zaštićena kao spomenik kulture) i prosvetnom značaju.

V

Vetrenjača- poseban tip vetrenjače koji efikasno pretvara energiju vetra u mehaničku energiju.

Vlažna staništa- staništa u kojima je dominantan ekološki faktor- voda. Močvarska, barska, tresetna područja ili vode prirodne i veštačke, privremene ili stalne, sa vodom koja je stajaća ili tekuća, sveža, bljutava ili slana, uključujući priobalne vode čija dubina pri oseci ne prelazi 6m.

Vrsta- kategorija ili biološka klasifikacija biljaka ili životinja. Zbog zloupotrebe životne sredine, mnoge vrste su postale ili postaju ugrožene ili istrebljene.

G

Gasovi staklene bašte- ugljen-dioksid i ozon koji nastaju sagorevanjem fosilnih goriva; metan koji nastaje propadanjem i raspoređivanjem organskih materijala; CFC- koji nastaje usled industrijskih procesa i proizvodnje.

Genetički resurs- genetički materijal, koji ima aktuelnu ili potencijalnu vrednost za ljudski rod.

Genetski inženjering- (Vidi: Biotehnologija).

Geodiverzitet- opisuje raznovrsnost geoloških fenomena i njihovih odgovarajućih procesa unutar određenog područja, i jedan je od faktora i kriterijuma koji određuju prirodne vrednosti nekog mesta ili pejzaža, a istovremeno komplementarnošću utiču na biodiverzitet.

Geotermalna energija- energija prisutna u samoj Zemlji. U nekim oblastima se ova energija upotrebljava iako može doći do ekoloških smetnji.

Glad- rezultat nedostatka hrane koja bi opskbila sve ljude u datoj oblasti. Preduga glad može dovesti do masovnog izumiranja od gladi. Pored predugog perioda suša, glad može biti izazvana i zloupotrebom životne sredine, neravnomernom upotrebom resursa, ali i ratom i prenaseljenošću.

Globalna dobra- termin koji se koristi za opisivanje onih oblasti koje pripadaju celokupnoj ljudskoj vrsti: okeani, Antarktiki, atmosfera i svemir. Globalna dobra su podložna sve većem broju međunarodnih zakona, često preko UN.

Globalno zagrevanje- postepeno povećanje temperature Zemlje u današnje vreme. Mnogi naučnici veruju da Zemlja polako postaje toplija, prvenstveno zbog povećanja zagađenja ugljen-dioksidom usled sagorevanja fosilnih goriva, što dovodi do efekta staklene bašte.

Globalno selo- termin koji se koristi kada se govori o međuzavisnosti ljudi širom sveta s obzirom na brzinu komunikacija i putovanja.

D

Dan planete Zemlje- dan kada se posebna pažnja posvećuje ekološkim pitanjima i načinima za rešavanje ekoloških problema, obeležava se na

lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou 22. aprila. Dan EKO KLUBA "VrBa".

DDT- nekada jedan od najšire korišćenih pesticida na svetu. DDT je sad zabranjen u mnogim zemljama zbog svoje toksičnosti, biokoncentracije i spore biodegradacije. Ekolozi rade na tome da se DDT zabrani u svim zemljama i da se zameni manje štetnim pesticidima.

Degradirana sredina- izmenjena i kultivisana sredina, čiji su biodiverzitet i produktivnost suštinski smanjeni.

Deklaracija- formalna izjava, dokument koji sadrži objavu zvaničnog mišljenja ili stavova, obično državnog organa ili međunarodnog tela.

Desertifikacija- poslednja faza nestanka biljnog sveta u datoj oblasti, usled prirodnih ili neprirodnih uzroka, usled čega nastaje pustinja. Desertifikaciju izaziva smanjen nivo kiše i vode. Dodatni faktori su prenaseljenost i nepravilna upotreba prirodnih resursa (npr. prekomerno korišćenje pašnjaka, seča drveća i žbunja i preterana upotreba i crpljenje podzemnih voda.)

Deforestacija- uklanjanje drveća iz određene oblasti. Deforestacija može dovesti do erozije zemljišta i u slučaju kada se drveće ne regeneriše, do desertifikacije.

Diverzitet- raznovrsnost faune ili flore izražena brojem vrsta podeljenim brojem individua, kao izraz biološkog diverziteta.

Dioksini- grupa organskih hlornih jedinjenja, izuzetno toksičnih čak i u minimalnim količinama. Neki dioksini nastaju kao rezultat prirodnih procesa, ali mnogi nastaju industrijskim putem, tokom spaljivanja smeća i proizvodnje hlora iz beljenog belog papira.

Distrofan ekosistem- odnosi se, pre svega na vodene ekosisteme koji se odlikuju velikom količinom biogenih materija suspendovanih u vodi (npr. humus), koje su nedostupne planktonskim organizmima pa se

ovakvi ekosistemi odlikuju malom produktivnošću. Karakteristični su za tresavska jezera i močvare severne hemisfere i planinskih oblasti.

E

Ekologija- nauka koja proučava odnose organizama, odnosno pojedinih vrsta, i njihovih zajednica prema uslovima spoljašnje sredine.

Ekološka degradacija- pogoršanje stanja životne sredine, što rezultira smanjenjem broja vrsta, lošijim kvalitetom zemlje i smanjenim mogućnostima za normalno funkcionisanje. Ekološka degradacija je često samo početna faza mnogo gorih problema npr. gladi.

Ekološka niša- označava mesto i ulogu vrste u ekosistemu. Može se definisati kao skup uslova sredine koje koristi ili može koristiti vrsta u skladu sa svojim ekološkim mogućnostima.

Ekološki faktori- različite vrste uticaja koje deluju na pojedine organizme ili životne zajednice. Mogu se podeliti na: abiotičke (različiti fizičko-hemijski ulovi životne sredine) i biotičke (međusobni uticaji organizama), u okviru kojih se, zbog značaja i intenziteta, posebno izdvaja antropogeni (uticaj čoveka).

Ekološko obrazovanje- u užem smislu je stručno osposobljavanje, usavršavanje i obuka profesionalaca u oblasti ekologije i srodnih nauka i naučnih disciplina. U širem smislu, ekološko obrazovanje je sinonim obrazovanja za životnu sredinu.

Ekosistem- zajednica biljaka i životinja koje koegzistiraju u okviru posebnog prirodnog okruženja. Svaki deo ekosistema međusobno zavisi jedan od drugog i povezan sa svakim drugim delom (npr. morski, šumski, jezerski i pustinjski ekosistemi). U zakonu definisan "Funkcionalno jedinstvo životne zajednice i njenog staništa, odnosno žive i nežive prirode u određenom prostoru".

Ekotip- nasledno fiksirani ekološki tipovi organizama u okviru populacije jedne vrste, koji su nastali kao posledica kompleksnog delovanja ekoloških faktora na određenom staništu. Npr., u okviru jedne iste biljne vrste možemo razlikovati visokoplaninski ekotip (patuljaste biljke) i nizijske (krupne biljke). Patuljasti oblici date vrste će zadržati svoje karakteristike (patuljastu formu) i u promenjenim uslovima gajenja u niziji.

Ekotoksikologija- naučna oblast u okviru koje se proučava toksično dejstvo hemijskih supstanci na organizam, populaciju, ekosistem.

Eksploatacija- iskorišćavanje prirodnih resursa (za razliku od korišćenja prirodnih resursa), sve češće se koristi u smislu trajnog neodrživog (neuravnoteženog) razvoja prirodnih bogatstava.

Energetska efikasnost- utrošena energija prilikom efektivnog rada u poređenju sa gubicima usled neracionalne potrošnje (npr. automobile i uređaji koji štede energiju koriste manje energije za isti rad od neštedljivih koji gube i energiju i resurse).

Energija biološkog goriva- energija stvorena pretvaranjem biljnog ili životinjskog materijala u gorivo. Postoje dva glavna tipa biološkog goriva: alkohol i metan. Ovi obnovljivi izvori energije mogu biti delimična alternativa energiji fosilnih goriva.

Energija vetra- energija iz vetra koju mogu prikupljati vetrenjače i turbine, koje je onda pretvaraju u mehaničku i električnu energiju. Ova energija ne zagađuje i može biti delimična alternativa energiji fosilnog goriva.

Energija fosilnih goriva- energija koja se oslobađa sagorevanjem fosilnih goriva sa ugljen-dioksidom, i koja postaje glavni nusprodukt. Akumulacija ugljen-dioksida u atmosferi usled sagorevanja fosilnih goriva doprinosi efektu staklene bašte.

Erozija- trošenje Zemljine površine pod naletom vetra ili vode. Erozija tokom vremena nastaje prirodnim putem. Ubrzanim tokom dešava se

usled prekomernog korišćenja pašnjaka, obrade plodnog zemljišta i sečom stabala na mestima sa velikim količinama kiše.

Eutrofan ekosistem- ekosistem sa velikom organskom produktivnošću.

Eutrofikacija- prirodan proces povećanja organske produkcije u ekosistemu. Predstavlja proces postupnog povećanja količine hranljivih (mineralnih) supstanci, prvenstveno fosfata i nitrata, u vodenom ekosistemu, najčešće usled negativnog čovekovog uticaja (otpadne vode hemijske, prehrambene industrije, komunalne otpadne vode, spiranje đubriva sa obradivog zemljišta itd.). Pri tome ekosistem prelazi iz stepena oligotrofnog (siromašnog hranljivim supstancama), preko mezotrofnog (umereno bogat) do eutrofnog (bogat) ili čak hipereutrofnog (izuzetno bogat hranljivim supstancama). Usled prisutne velike količine hranljivih supstanci primarni producenti - fitoplankton i makrofitska vegetacija se intenzivno razvijaju što za posledicu ima masovno razviće i svih ostalih komponenti ekosistema (zooplanktona, nektona, organizama faune dna itd.). Velika količina uginulih organizama stvara naslage finog mulja. Procesi razlaganja biogenog mulja kao i ostali biološki i biohemijski procesi su u eutrofnim ekosistemima veoma intenzivni što često kao posledicu ima smanjivanje količine rastvorenog kiseonika, a na kraju i preovlađivanje anaerobnih nad aerobnim procesima. Uznapredovali procesi eutrofikacije se negativno odražavaju na kvalitet vode i mogućnost njene upotrebe od strane čoveka. U stajaćim i sporotekućim vodenim ekosistemima eutrofikacija može biti veoma brza.

Efekat staklene bašte- globalno zagrevanje planete usled akumulacije gasova u staklenoj bašti koji zatvaraju Zemljinu toplotu na isti način na koji u staklenoj bašti zatvara Sunčeve zrake. Efekat staklene bašte nastaje prvenstveno usled sagorevanja ogromnih količina fosilnih goriva. Ovo je glavni ekološki problem.

Ž

Životna sredina- Kompleks faktora (abiotičkih i biotičkih) koji predstavljaju okruženje individue, vrste, odnosno populacije, uključujući životne zajednice ili ljudsku populaciju. Zagađenje šteti i razgrađuje životnu sredinu.

Životna forma- ili ekološka forma. Kompleks morfoloških, anatomskih i fizioloških adaptacija, tj. tipovi organizacije biljnih i životinjskih vrsta koji su u saglasnosti sa ekološkim uslovima staništa koje one naseljavaju (drveće, žbunovi, lijjane, vodene biljke, stanovnici drveća, peskova, mulja, životne forme grabljivica itd.).

Životna zajednica- (Vidi: Biocenoza).

Životni ciklus- (Vidi: Biociklus).

Životno stanište- (Vidi: Biotop).

Z

Zagađenje- unošenje supstanci ili produkata u vazduh, vodu ili zemlju koji mogu da imaju štetan efekat za žive organizme.

Zagađivanje okeana- svakog dana se ogromne količine kanalizacionog i industrijskog otpada bacaju direktno u svetske okeane. Zagađivanje okeana toksičnim hemikalijama šteti morskom životu, ako i ljudima i životinjama koji jedu kontaminiranu morsku hranu.

Zaštita prirode- Skup mera i postupaka sa ciljem da se prirodni ekosistemi u najvećoj mogućoj meri zaštite od najčeće negativnog čovekovog delovanja izazvanog društvenim razvojem koji je neusaglašen sa raspoloživim prirodnim resursima. Narušavanje prirodne ravnoteže i procesa kruženja materije i proticanja energije u ekosistemima vode do značajnih promena koje se ogledaju u njihovoj degradaciji (npr. šume uništene sečom, zemljište uništeno površinskim kopovima rudnika, reke zagađene otpadnim vodama industrije, smog

kao posledica aerozagađenja itd.). Kako je nepromišljenim čovekovim delovanjem danas ugrožena čitava biosfera, zaštita prirode se nameće kao zadatak celokupne svetske zajednice, što je jasno istaknuto na svetskom skupu o zaštiti životne sredine koje je OUN organizovala u Brazilu (Rio de Ženeiro) 1992. godine. Na žalost, politički, nacionalni i ekonomski principi se najčešće stavljaju iznad potrebe za sveobuhvatnim i zajedničkim delovanjem, te još uvek nema značajnih neposrednih aktivnosti na svetskom nivou u cilju smanjivanja emisije ugljen dioksida, sprečavanja širenja "prljavih" tehnologija, ograničavanja korišćenja pojedinih resursa itd.

Zaštićeno područje- geografski određena površina, izdvojena ili proglašena da bi se njome upravljalo u smislu specifičnih ciljeva zaštite i očuvanja, odnosno bilo koje mesto koje je podvrgnuto pravnom ili upravnom režimu zaštite namenjenom za očuvanje vrsta koje u njemu žive.

Zaštićeno prirodno dobro- Očuvani deo prirode posebnih prirodnih vrednosti i odlika, zbog kojih ima trajni ekološki, naučni, kulturni, obrazovni, zdravstveno - rekreativni, turistički i drugi značaj, zbog čega kao dobro od opšteg interesa uživa posebnu zaštitu.

Zeleno- reč i boja koji su simboli ekologije i značaja životne sredine.

Zemlje u razvoju- zemlje u kojima osnovne ljudske potrebe nisu zadovoljene, i u kojima su mnogi ljudi suočeni sa borbom za preživljavanje. U ovu grupu spada većina zemalja iz Afrike, Južne Amerike i Azije. Poznate su kao Treći svet. Zemlje u razvoju često obezbeđuju prirodne resurse razvijenim zemljama u zamenu za industrijski proizvedenu robu.

Insekticidi- vrsta pesticida koji se koriste za uništavanje insekata.

Introdukcija- pokušaj da se vrsta naseli, za potrebe očuvanja, izvan utvrđenog rasprostranjenja, ali u odgovarajuće stanište i eko-geografsko područje.

Incineracija- proces spaljivanja. Spaljivanje otpada iz domaćinstva ostavlja štetan pepeo koji zagađuje vazduh.

Iradijacija hrane- kontroverzan proces kojim se putem radijacije uništavaju bakterije u hrani kako bi se produžio njen rok upotrebe u prodavnicama i supermarketima.

Istrebljenje- do istrebljenja dolazi kada i poslednja jedinka vrste izumre. Sve više biljaka i životinja izumre zbog uništenja i degradacije njihovih habitat.

J

Javni prevoz- isovremeni transport više ljudi. Obuhvata autobuse, vozove, avione i podzemnu železnicu. Štedi i energiju i resurse.

K

Kancerogen- sve što izaziva kancer (rak). Mnogi pesticidi i hemijski nusprodukti su kancerogeni. Prirodni kancerogeni se takođe nalaze u biljkama.

Katalitički konverter- gorionik koji se ugrađuje na izduvnu cev automobila ili fabrički dimnjak. Katalitički konverter dovršava sagorevanje i smanjuje zagađenje vazduha.

Kisela kiša- kada se vodena para u vazduhu pomeša sa gasovima kao što su izduvni gasovi iz fabrika i automobila, vodena para rastapa ove gasove i postaje kisela. Kisela kiša nanosi štetu biljkama, drveću i ribama.

Kompost- smesa organskih materijala koji se razlažu u humus. Đubrivo se može koristiti za fertilizaciju bašti i polja. Kompostiranje je odličan način za razlaganje kuhinjskog, dvorišnog i baštenskog otpada.

Kontaminant- neželjena supstanca koja kvari ili truje drugu supstancu.

Koncept održivog razvoja- inkorporira tri oblasti: ekonomiju, ekologiju i pravičnost (nepristrasnost). Održivi razvoj je razvoj u pravcu zadovoljavanja potreba sadašnjih generacija ne ugrožavajući mogućnost budućim da zadovolje njihove potrebe. Koncept održivog razvoja bila je ideja vodilja na Zemaljskom Samitu u Rio de Ženeiru 1992. godine.

Korišćenje prirodnih resursa- u smislu upotrebe prirodnih bogatstava u skladu (kompatibilno) sa principima trajno održivog razvoja.

Kulturna baština- Spomenici: arhitektonska dela, dela monumentalne skulpture i slikarstva, arheološki predmeti (strukture) ili njihovi elementi, natpisi, pećinska obitavališta i kombinacije svih tih odlika, a koje su od svetski izuzetne vrednosti sa gledišta istorije, umetnosti ili nauke; Građevinski kompleksi: grupe odvojenih ili povezanih građevina koje su svetski izuzetne vrednosti sa gledišta istorije, umetnosti ili nauke, a zbog svoje arhitekture, homogenosti ili položaju u predelu; Mesta: dela čoveka ili kombinovana dela čoveka i prirode i površine sa arheološkim nalazištima, a koja su od svetski izuzetne vrednosti sa gledišta istorije, estetike, etnologije ili antropologije.

L

Lanac ishrane- nizovi relacija u okviru kojih jedna grupa biljaka ili životinja služi kao hrana drugim životinjama. Lanci ishrane povezuju najmanje i najjednostavnije oblike biljnog i životinjskog sveta sa najvećim i najkompleksnijim.

Luženje- process pri kom voda prolazi kroz zemljište rastvarajući različite rastvorljive supstance. Lužni rastvor može nastati sa obradivih površina, na deponijama, pri mineralnom ispitivanju zemljišta itd. i može kontaminirati zemljište i podzemne vode.

M

Mezotrofan ekosistem- srednjeproduktivan ekosistem.

Monitoring- trajno, dugoročno ili periodično praćenje i procena bioloških i ostalih ekoloških promena (parametara) korišćenjem određene metodologije.

N

Nacionalni park- Veće područje sa prirodnim ekosistemima visoke vrednosti u pogledu očuvanosti, složenosti građe i biogeografskih obeležja, sa raznovrsnim obeležjima izvorne flore i faune, reprezentativnim fizičko - geografskim objektima i pojavama i kulturno - istorijskim vrednostima i predstavlja izuzetnu prirodnu celinu od nacionalnog značaja. (Zakonska formulacija)

Neobnovljiva energija- energija koja se dobija iz materijala koji se ne mogu obnoviti (npr. fosilnih goriva).

O

Obnovljiva energija- energija dobijena iz resursa koji se mogu obnoviti (npr. Sunce, vetar, drvena vlakna).

Održivi razvoj- ideja da moramo da razvijamo i nastavimo da koristimo resurse ali samo na način koji ne ugrožava mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

Oligotrofan ekosistem- ekosistem sa malom organskom produkcijom.

Organsko obrađivanje- uzgajanje kultura prirodnim metodama, upotrebom prirodnih pesticida i đubriva umesto hemijskih pesticida i veštačkog đubriva. Organsko obrađivanje je delotvornije za zemlju, održivije i bezbednije za životnu sredinu, takođe bezbednije za poljoprivrednike i za ljude koji jedu organsku hranu.

P

Park prirode- Područje dobro očuvanih prirodnih svojstava voda, vazduha i zemljišta, preovlađujućih prirodnih ekosistema i bez većih degradacionih promena predeonog lika i u celini predstavlja značajni deo očuvane prirode i zdrave životne sredine. (Zakonska formulacija)

Pesticidi- veštačke hemikalije koje mnogi poljoprivrednici koriste za ubijanje korova i insekata koji bi mogli da unište njihove kulture. Mnogi pesticidi su štetni za životnu sredinu, poljoprivrednike koji ih koriste i ljude koji jedu prskanu hranu. Neki pesticide mogu da se biokoncentrišu u mesu i mlečnim proizvodima.

Populacija- grupa jedinki iste vrste koje naseljavaju isti prostor i koje imaju realnu mogućnost da stupe u procese razmnožavanja.

Prvi svet- (Vidi: Razvijene zemlje).

Predeo izuzetnih odlika- Relativno manje područje, živopisnih pejzažnih obeležja, nenarušenih primarnih vrednosti predeonog lika sa prisustvom oblika tradicionalnog načina života i kulturnih dobara, a takođe i zaštićena okolina nepokretnih kulturnih dobara. (Zakonska formulacija)

Prezerviranje: zaštita i sprečavanje štete. Veoma je važno očuvati prirodni divlji svet i stvarati habitate za buduće generacije.

Prekomerno korišćenje pašnjaka- proces pri kome životinje jedu vegetaciju u određenoj oblasti brže od procesa ponovnog izrastanja. Ako ovaj process postane dugotrajan, može dovesti do gubitka biljnog sveta, što bi izazvalo eroziju zemljišta i desertifikaciju.

Prirodna baština- Prirodne odlike koje se sastoje od fizičkih ili bioloških formacija ili grupa takvih formacija, a imaju svetski izuzetnu vrednost sa estetskog ili naučnog gledišta; takođe i geološke i fizičkogeografske formacije i tačno određene površine koje predstavljaju staništa ugroženih vrsta životinja i biljaka od svetski izuzetne vrednosti sa gledišta nauke i zaštite i očuvanja prirode; takođe i mesta u prirodi ili tačno određene površine u prirodi koje su od svetski izuzetne vrednosti sa gledišta nauke, zaštite i očuvanja prirode ili kao prirodne lepote.

Prirodne retkosti- Biljne ili životinjske vrste, ili njihove zajednice kojima je ugrožen opstanak u prirodnim staništima ili im populacije brzo opadaju, a područje rasprostranjenja se smanjuje, ili su retke po rasprostranjenju, kao i vrste koje imaju poseban značaj sa ekološkog, biogeografskog, genetskog, privrednog, zdravstvenog i drugog stanovišta. (Zakonska formulacija)

Prirodni resursi- resursi dobijeni iz prirode (npr. drveće, voda, vazduh, minerali, fosilna goriva). Dele se na obnovljive i neobnovljive resurse.

Prihvatni kapacitet: najveći broj populacije koju jedan habitat može da prihvati bez štetnih uticaja usled ograničenja hrane, vode, zaklona ili prostora. Ljudska populacija će prevazići Zemljine prihvatne kapacitete kada bude više ljudi koje treba opskrbiti hranom nego što prirodni resursi mogu da pokriju.

R

Ramsarska konvencija- Konvencija o očuvanju i usaglašenom korišćenju močvarnih područja, kao regulatora režima voda i staništa karakteristične flore i faune, naročito ptica močvarica. Konvencija o močvarama koje su od međunarodnog značaja, naročito kao staništa ptica močvarica.

Razvijene zemlje- zemlje u kojima su osnovne ljudske potrebe za hranom, čistom vodom, zdravstvenom zaštitom itd. zadovoljene, i u kojima mnogi ljudi imaju i više nego što im je potrebno za osnovno preživljavanje. U ovu grupu spadaju: SAD, Kanada, Japan, Australija i Novi Zeland. Razvijene zemlje proizvode najviše toksičnih materijala i najviše koriste prirodne resurse.

Rezervat prirode (opšti)- je izvorni ili neznatno izmenjeni deo prirode, osobitog sastava i odlika biljnih i životinjskih zajednica, kao delova ekosistema, namenjenih prvenstveno održavanju genetskog fonda. (Zakonska formulacija)

Rezervat prirode (specijalni)- Predeo u kome je posebno izražena jedna ili više prirodnih vrednosti koje treba posebno štiti ili prirodnih pojava koje treba pratiti ili usmeravati. (Zakonska formulacija)

Reintrodukcija- veštačko vraćanje ugroženih biljnih vrsta na njihova prirodna staništa sa kojih su iščezle ili im pretila velika opasnost da nestanu.

Resurs- nešto što se nalazi u prirodi i korisno je. Obnovljivi resursi su npr. drveće i voda, a neobnovljivi su metali, nafta i ugljen.

Reforestacija- prirodno ponovno zasađivanje drveća na ranije pošumljenom zemljištu. Kada se drveće u velikoj meri ili u potpunosti poseče, reforestacija je često neophodna kako bi se regenerisale oblasti, da zemlja ne bi erodirala i da bi zadržala vodu.

Reciklaža: ponovna upotreba stvari koje bi inače bile bačene.

Reciklažom se štedi energija koja bi se koristila za zamenu stvari, kao i

materijale koji bi bili potrebni za njegovu proizvodnju. Recikliranje je glavni način konzerviranja resursa.

S

Sanitarna seča šuma- - sistematska seča bolesnih stabala u šumskim ekosistemima, sprovodi se radi sprečavanja širenja šumskih bolesti i narušavanja zdravstvenog stanja šumskih ekosistema. Često se ovaj oblik opravdanih seča zloupotrebljava, pa se pod njegovim imenom vrši prekomerna, neopravdana seča.

Svetski dan zaštite životne sredine: dan kada se pažnja posvećuje ekološkim pitanjima, načinima za rešavanje ekoloških problema. UN su proglasile 5.jun svetskim danom zaštite životne sredine.

Silvikultura- zasađivanje, gajenje i razvoj drveća.

Smetlište- deponija pokrivena zemljom. To je mesto gde se otpad redovno odlaže i pokriva zemljom. Smetlišta stvaraju metan gas i toksični eluat, i zauzimaju značajan oporostor koji bi se mogao iskoristiti za izgradnju domova ili setvu žitarica.

Solarna energija- ovu vrstu energije ispuštaju Sunčevi zraci. Mogu je prikupljati solarni kolektori a može se skladištiti i u fotonaponskim ćelijama. Solarna energija ne zagađuje, bezbedna je i značajna alternativa energiji fosilnih goriva.

Spomenik prirode- Prirodni objekat ili pojava, fizički jasno izražen i prepoznatljiv, reprezentativnih geomorfoloških, geoloških, hidrogeografskih, botaničkih i drugih obeležja, po pravilu atraktivnog i markantnog izgleda ili neobičnog načina pojavljivanja kao i ljudskim radom formirana botanička vrednost (pojedinačna stabla, drvoredi, parkovi, arboretumi, botanička bašta i dr.) ukoliko ona ima poseban značaj. (Zakonska formulacija)

Stanište- deo naseljenog prostora koji se odlikuje specifičnim i jednorodnim kompleksom ekoloških faktora; prostor ili mesto na kojem se u prirodi može naći neki organizam ili populacija, odnosno posebna sredina (okvir života) u kojem živi određena životinja / biljka, sa ukupnim kompleksom flore, faune, zemljišta i klimatskih uslova na koje je ta vrsta/ podvrsta/populacija adaptirana. Isto je što i habitat.

T

Toksični otpad- (Vidi: Štetni otpad).

U

Ugrožene vrste- retke vrste čiji broj trenutno opada (npr. slonovi i neki kitovi).

F

Fosilna goriva- ugalj, prirodni gas i nafta, nastali iz drevnih naslaga živih organizama, a koji se vadi iz podzemnih depoa. Fosilna goriva su resursi koji se ne obnavljaju i sagorevanjem se koriste za dobijanje energije, konstrukciju puteva i proizvodnju plastike.

H

Habitat- dom ili prirodno stanište biljaka ili životinja, mesto gde pronalaze hranu, vodu ili utočište gde bi se njihovi mladi mogli razvijati. Mnogi habitati se uništavaju ljudskom aktivnošću npr.

poljoprivredom, urbanizacijom, industrijalizacijom i zlupotrebom životne sredine.

Humus- zemlja sačinjena od raspadnutih organskih materija, koristi se kao glavni izvor za ishranu biljaka.

Š

Štetni otpad- otpad koji je štetan za žive organizme. Može biti korozivan, zapaljiv, otrovan, radioaktivan ili kombinacija svih ovih karakteristika.